

مرگ اندیشی در آثار عطار نیشابوری

دکتر مهدی نوروز

رضا جلیلی

نشر روزگار

سرشناسه: نوروز، مهدی ۱۳۴۰ -

عنوان و نام پدیدآور: مرگ اندیشی در آثار عطار نیشابوری / مهدی نوروز، رضا جلیلی.

مشخصات نشر: تهران: انتشارات روزگار، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری: ۱۲۰ ص.

شابک: ۹۷۸۰۹۶۴۰۳۷۴۰۷۰۷۰۷

وضعیت فهرست نویسی: فیه

یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۰۹ - ۱۲۰

موضوع: عطار، محمد بن ابراهیم، ۵۴۷-۶۲۷ق -- نقد و تفسیر

موضوع: Attar, Farid al-Din, d. ca. 1220. Criticism and interpretation. ۱۲۳۰

موضوع: شعر فارسی -- قرن ۶ق. -- تاریخ و نقد

Persian poetry -- 12th century -- History and criticism

موضوع: مرگ در ادبیات

Death in literature

شناسه افزوده: جلیلی، رضا، ۱۳۶۶ -

رده بندی کنگره: ۱۳۹۵ ۴م۹/۵۵۰۵۵ PIR

رده بندی دیویی: ۸۱۲/۲۱

شماره کتابشناسی ملی: ۴۵۸۷۲۸۴

- نام کتاب: میگو، امیثی در آثار عطار نیشابوری
- مؤلفان: دکتر مهدی زرون، رضا جلیلی
- انتشارات: روزگار
- طراح جلد: پرینا عزیزی
- چاپ اول: فروردین ۱۳۹۶
- شمارگان: ۱۰۰۰
- قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان
- چاپ و صحافی: روزگار
- شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۳۷۴-۷۰۷-۷
- نشانی دفتر و فروشگاه: خ انقلاب - خ دانشگاه - جنب شهدای ژاندارمری
- مرکز خرید دانشگاه - طبقه زیر همکف - پلاک ۴
- تلفن: ۰۹۱۲۲۰۳۷۳۵۴ - ۶۶۹۵۸۱۴۰

فهرست مطالب

۷	پیش‌گفتار.....
۱۱	نام و نشان.....
۱۲	شغل و حرفه‌ی عطار نیشابوری.....
۱۳	رویدادهای غیرمستند زندگی عطار.....
۱۳	طریقت و روی‌کردهای عرفانی.....
۱۴	آثار عطار نیشابوری.....
۱۸	شعر عطار نیشابوری.....
۲۲	مهمترین ویژگی‌های آکری عطار در آینه‌ی آثارش.....
۲۸	درآمد.....
۲۹	۱- حیات و تگرش عاشقانه.....
۳۳	۲- حیات و روی‌کرد تکوین‌خواه.....
۳۴	۳- توجه به آب حیات.....
۳۷	۴- حیات و مرگ نفس و ترک دنیا.....
۳۹	۵- حیات و باده‌ی عرفانی.....
۴۱	۶- حیات و دم غنیمت‌شماری.....
۴۵	درآمد.....
۴۸	۱- قطعی‌بودن مرگ.....
۵۱	۲- مرگ و لذت‌های زندگی.....
۵۳	۳- ترس از مرگ.....
۵۶	۴- مرگ ارادی.....
۵۸	۵- مرگ و ترک دنیا.....
۶۰	۶- مرگ و بیداری و عبرت.....
۶۲	۷- مرگ و گناه‌کاری.....
۶۴	۸- مرگ و خلاصی از رنج.....
۶۵	۹- مرگ و تگرش عاشقانه.....

- ۱۰- هبوط ناکهانی مرگ ۶۷
- ۱۱- مرگ و ناامیدی و تیرگی وجود ۶۸
- ۱۲- مرگ و ملکوت اعلی و حیات حقیقی ۶۹
- ۱۳- کارگزار مرگ، عزرائیل ۷۰
- درآمد ۷۳
- ۱- فنا و بقا و وصال الی الله ۷۴
- ۲- فنا و ترک مظاهر این جهانی ۸۱
- ۳- فنا قابل یکدستگی و غرور ۸۶
- ۴- فنا، بهترین راه برای نیک انجامی ۸۸
- ۵- فنا مای آرائی و شادی ۹۰
- ۶- فنا و خور، نادان، اباد ۹۲
- ۷- فنا، اکسیر کمار و سکوفای ۹۳
- ۸- فنا و فقر ۹۵
- ۹- فنا، برترین وادی عرفان ۹۵
- ۱۰- فنا و دریا ۹۶
- ۱۱- فنا و خموشی ۹۷
- ۱۲- فنا و بزرگان دین ۹۸
- نتیجه گیری ۱۰۰
- منابع و مآخذ ۱۰۲

پیش‌گفتار

مرگ‌اندیشی موضوعی است که در آثار عطار بارها به آن اشاره شده است. او در جامعه‌ای که آشوب و بی‌سامانی در آن موج می‌زد، عمر می‌گذراند و از طرفی، به عنوان فردی که از معرفت و شناخت بالایی نسبت به دیگر افراد جامعه برخوردار بود، نمی‌توانست در برابر این حجم از کزی‌ها و بی‌اخلاقی‌ها سکوت کند و دم بر نیاورد. از این رو، سعی نمود در آثار خود به مقوله‌های بازدارنده‌ای چون مرگ و متعلقات آن بپردازد. البته نگارنده ساعراً و رفأً تنبیهی نبوده، بل که کوشیده است در کنار بازگویی بی‌اعتباری زندگی این جهان که به مرگ (= روی کرد منفی) می‌انجامد، به جنبه‌ی مثبت و روشن این پدیده هم اشاره کند. به این دلیل، در آثار منظوم شیخ، محو و فنا و بقای حقیقی حاصل از آن، به سران یکی از دست‌آوردهای مثبت مرگ مطرح شده است. البته، برای انسانی که نیک‌اندیش و درست‌کردار باشد و خود را ملزم به رعایت موازین دینی، اخلاقی و عرفانی بداند.

شاعر در ضمن بازگفت ویژگی‌های حیات، مرگ و فناء حقیقی، از مفاهیم مادی آن هم سخن به میان آورده و افزون بر این، راه کارهای ارائه داده است که نقد و تحلیل و کاربست این روش‌ها می‌تواند مراحل تزکیه و تحلیلی است. سعی را سرعت بخشد و او را به دروازه‌های شهر کمال و جاودانگی نزدیک کند. عطار در شمار عارفان زبده و برجسته‌ی این مرز و بوم است. به این اعتبار، می‌توان با تکیه به تحلیل پدیده‌های او، در افزایش سطح تعالی و ترقی جامعه گام‌هایی مهم برداشت.

در این پژوهش که در چهار بخش تنظیم شده، رویکردهای مرگ‌اندیشانه‌ی عطار نیاشابوری به طور مفصل و بر سبیل توصیف و تحلیل، بررسی و کنکاش شده است. به این منظور، در بخش نخست، برای آشنایی هرچه بهتر خوانندگان با اندیشه و شخصیت عطار، نگاهی گذرا و گزین به زندگی و شیوه‌ی سرآمدگی شاعر و مهم‌ترین ویژگی‌های شعری او شده است. در بخش دوم، مقوله‌ی حیات و زندگی این جهانی مورد نظر قرار گرفته است. در بخش سوم، دیدگاه عطار درباره‌ی مرگ و ابعاد گوناگون آن کاویده شده است و در بخش چهارم، موضوع فنا و نیست‌شدن از خود انسانی مطرح شده و

حیات پس از مرگ مورد توجه قرار گرفته است، به این معنی که چگونه انسان می‌تواند با فاصله گرفتن از صفات جسمانی و رسیدن به مرتبه‌ی فنا، حیات راستین را تجربه کند و به زندگی حقیقی و حقیقت زندگی دست یابد.

امید است این پژوهش، بتواند بخشی از منظومه‌ی غنی فکری عطار نیشابوری را بازگو و تبیین نماید و با توجه به شرح و بسط رویکردهای نافذ شاعر در پیوند با پدیده‌های حیات، مرگ و فنا، راه‌کارهای مناسبی برای ارتقای سطح معنوی افراد جامعه به منتهی‌الظاهر بسد؛ زیرا یکی از مؤثرترین راه‌های درمان ناهنجاری‌های اجتماعی توجه به داروهای شایخش بزرگان عرصه‌ی عرفان و ادب ایرانی و فارسی است.